

Obrazovanje od samog početka

Informacije za roditelje o planu za odgoj i obrazovanje djece
od 0 do 10 godina u pokrajini Hessen

roditelje

Informacije za

BILDUNG
VON ANFANG AN

Štovani roditelji,

svako dijete u Hessen-u trebalo bi se što je moguće ranije optimalno i trajno poticati. Taj cilj želimo postići zajedno sa svim sudionicima u ranom obrazovanju. Znanstveno je dokazano, da su djeca upravo u prvih 10 godina sposobna upijati znanje i učiti kao ni u jednoj daljnjoj fazi života. Ta spoznaja vas, koji pratite razvoj svog djeteta, sigurno ne iznenađuje. Sigurno ste često promatrali **svoje dijete** tijekom njegovih strpljivih pokušaja, da korak po korak osvoji svoj svijet. Strpljenje, strast i preciznost, s kojima djeca postupaju, dovodi do toga da se mi odrasli često čudimo. Za djecu je učenje potreba a interesantni utisci i iskustva im pružaju puno spontanog zadovoljstva.

Trenutno se sve više etablira saznanje da u ranom dječjem obrazovanju postoje osobite šanse za razvoj. Nije čudo: razvojno-psihološka, neuroznanstvena i pedagoška istraživanja su suglasna u procjeni, da su prvih deset godina života za učenje najintenzivnije tijekom cijelog života. Učenje time ne započinje tek s polaskom u dječji vrtić ili osnovnu školu, nego znatno ranije, s rođenjem. Nova istraživanja pritom otkrivaju, da bitnu ulogu igra partnerstvo odgoja i obrazovanja, osobito u prijelaznom razdoblju – kod prelaska djeteta u dječji vrtić i iz dječjeg vrtića u osnovnu školu.

*Jürgen Banzer
ministar rada pokrajine Hessen*

*Dorothea Henzler
ministrica za kulturu pokrajine Hessen*

Predgovor

Osnovni smisao našeg plana za odgoj i obrazovanje djece od 0 do 10 godina je, stvoriti temelj za intenzivnu **suradnju** svih subjekata odgoja vašeg djeteta, kako bi se ono upravo u prvih deset godina života na najbolji mogući način poticalo. Ovom brošuram dajemo pregled raznih mogućnosti, kako bi mogli postići taj cilj. S planom za odgoj i obrazovanje smo u Hessen-u stvorili stručnu bazu za sve subjekte dječjeg odgoja i obrazovanja. Pokazalo se, da ukoliko bolje surađuju stručnjaci u dječjim vrtićima, nastavnici u osnovnim školama, suradnice i suradnici u ustanovama za obrazovanje obitelji i odgajatelji u dnevnoj skrbi, uspjeh je utoliko efikasniji. Suradnja između vas kao roditelja i stručnog osoblja pri tome ima veliki značaj.

U Hessen-u je tijekom posljednjih godina u dječjim vrtićima i školama težište usmjereno na područje dječjeg obrazovanja. Vlada pokrajine financira i podržava uz razne ustanove i mnogobrojne mjere, koje na primjer, pružaju podršku kod razvoja govora vašeg djeteta ili osiguravaju dovoljno kapaciteta za takvu podršku. Plan odgoja i obrazovanja je okosnica našeg zalaganja da se djeci omogući **optimalno obrazovanje**. On pruža orijentacioni pedagoški okvir za **ranu, trajnu, individualnu i intenzivnu podršku** vašeg djeteta.

Mnogo učesnika u obrazovanju i odgoju djece, nastoje intenzivno i učinkovito pokrenuti plan za odgoj i obrazovanje. U istom je utkano puno pedagoškog iskustva i teoretskog znanja.

Našim planom za odgoj i obrazovanje djece od 0 do 10 godina u Hessen-u želimo postići, da djeca od početka i u svim odgojno-obrazovnim ustanovama, dobiju najbolju moguću podršku. On treba biti orijentacija i osnovica za odgoj i obrazovanje djece i treba intenzivirati suradnju između svih ustanova za odgoj i obrazovanje djece.

Na planu za odgoj i obrazovanje će se zasnivati i planirana školska priprema godina. Kroz uvođenje školske pripreme godine se dalje potiču ciljevi rane i trajne podrške vlade pokrajine Hessen. Posebice se 5 - 6-godišnja djeca u dječjim vrtićima trebaju uzeti u fokus i na raznovrsne načine treba poticati **jačanje njihovih kompetencija**. Kada dijete iz Hessen-a nakon boravka u dječjem vrtiću i podrške unutar okvira školske pripreme godine odlazi u osnovnu školu, tada je već postavljen kamen temeljac, na kojem se može dalje graditi.

Želimo vas zainteresirati i pružiti nova saznanja ovom brošurom, prije svega za praćenje vašeg djeteta na njegovom daljnjem obrazovnom putu.

Jürgen Banzer
ministar rada pokrajine Hessen

Dorothea Henzler
ministrica za kulturu pokrajine
Hessen

*Prof. Dr. Dr. Dr. Wassilios
Fthenakis*

Štovani roditelji,

Djeca su radoznala, ona uče rado i s lakoćom. Ta činjenica se međutim do sada premalo koristila. Rezultati razvojno-psiholoških, neuroloških i pedagoških istraživanja jasno pokazuju, da se **potencijali učenja i razvitka** mlađe djece do sada jasno podcjenjuju. Tako već mala djeca raspoložu čudesnim kognitivnim sposobnostima i ona teže od rođenja, istražiti svoju okolinu i uklopiti se u nju.

Plan za odgoj i obrazovanje od 0 do 10 godina u Hessen-u zastupa oblik obrazovanja gdje se **igranje i učenje ne smatraju kao** suprotnosti, nego štoviše, kao dvije strane jedne medalje. Pri tom se ne misli da se jednostavno „prenese“ znanje, nego što više, treba se baviti onime što djeca pitaju i s njima zajedno formulirati hipoteze, unijeti različite poglede na svijet, provjeravati iskustva i zajednički naći odgovore. Učenje se time odvija kroz **zajedničke doživljaje i iskustva**.

Djeca kroz suradnju i komunikaciju produbljuju svoje shvaćanje o sadržaju učenja i istražuju u **zajedničkom učenju** značenje pojava i događaja. Tako djeca vremenom razvijaju ne samo svijest o tome što uče, nego i kako uče i kako stečena znanja mogu prenijeti na druge situacije.

Odgoj i obrazovanje se definiraju kao zajednički zadatak svih sudionika. Obrazovanje se po tome shvaća kao socijalni proces, u kojem svi aktivno sudjeluju: pored stručnog osoblja i nastavnika, prije svega vi kao roditelji i naposljetku i vaše dijete samo. Pri tome dijete ni od koga ne uči radije, nego od vas. Odgoj i obrazovanje započinju u obitelji. Tek kasnije dolaze jaslice, dječji vrtić i osnovna škola, možda još i dnevna skrb. Plan za odgoj i obrazovanje pokrajine Hessen nudi **zajednički orijentacioni okvir** za sve institucije u kojima se uči, u kojima se provodi odgoj i obrazovanje u prvih deset godina života.

Pojedinačne ustanove za obrazovanje se pozivaju primjenjivati ista načela i principe, kada se radi o odgoju i obrazovanju djece. To vodi do toga, da će sve ustanove za obrazovanje na najbolji mogući način biti usklađene jedne s drugima i da će raditi zajedno. Što je iscrpnija i povjerljivija razmjena i kooperacija između vas kao roditelja i stručnog osoblja i nastavnika i što se više vaše dijete pri tome aktivno integrira, ono će utoliko više profitirati od obrazovnih ponuda i biti podržano u svom razvoju.

I to je cilj: pomoći svakom djetetu individualno i optimalno u stjecanju najboljeg mogućeg razvoja i da u svojoj obrazovnoj biografiji stekne maksimalnu dobit.

Prof. Dr. Dr. Dr. Wassilios E. Fthenakis

Društvene promjene

Društvene promjene

Neophodnost oblikovanja plana za odgoj i obrazovanje proizlazi iz promijenjenih uvjeta, pod kojima se odigrava život djece i time i odgoj i obrazovanje.

Djeca se danas rađaju u društvu, koje je oblikovano kroz **kontinuirane promjene** koje djeluju na sva područja života. Svijet rada je sve više **tehniziran** i **digitaliziran**. Taj razvitak zahvaća i područje privatnog života. Naše društvo se mijenja kroz različite kulturne utjecaje. Tijek obiteljskih biografija postaje raznovrsniji, broj obitelji s jednim djetetom, obitelji s jednim roditeljem ili takozvanih „Patchwork-obitelji“ se povećava.

Djeci se danas u jačoj mjeri dopušta sudjelovanje u odlukama nego što je to bio slučaj kod roditelja te baka i djedova. Iz svih tih novih promjena proizlaze nove **moгуćnosti za učenje** i time i nove **šanse za obrazovanje**.

Djeca su primorana, savladati te novine i promjene. Time se pred obrazovanje i odgoj u obitelji i svim ustanovama za odgoj i obrazovanje postavljaju novi zadaci.

Obrazovanje djece u ranoj dobi posljednjih je godina sve više postalo društveni interes. Pozadina za taj novi status, koje mu se - s pravom - pridodaje, su aktualna saznanja razvojno-psiholoških, neuroloških i pedagoških istraživanja. Oni istovremeno dokazuju, da **iskustva i procesi učenja** djece tijekom **prvih godina života** mjerodavno utječu na kasniji cjelokupan razvoj. Oni su kamen temeljac za **učenje tijekom cijelog života** - time ne samo za školsko učenje, nego i za učenje u svim područjima. **Prvih deset godina djeteta su godine koje su najintenzivnije za učenje i razvoj.**

Zajednički zadaci
svih institucija

Osobitosti plana za odgoj i obrazovanje za djecu od 0 do 10 godina u pokrajini Hessen

Odgoj i obrazovanje započinju u **obitelji**. Iako kasnije pridolaze institucije kao jaslice, dnevna skrb djece, dječji vrtić i osnovna škola, obitelj ostaje prvo, najdulje i najjače djelujuće mjesto za odgoj i obrazovanje djeteta.

Učenje se događa na svim mjestima: kod kuće, kroz igru s prijateljima isto kao i u dječjem vrtiću ili školi, dnevnoj skrbi djece, ustanovama za obrazovanje obitelji ili u drugim područjima. Tu je od značaja, kada su sva mjesta za odgoj i obrazovanje usklađena jedna s drugim i kada te institucije zajedno surađuju.

U planu za odgoj i obrazovanje za djecu od 0 do 10 godina u pokrajini Hessen je zacrtana osnovica za **sva** mjesta učenja u prvih deset godina života. Plan za odgoj i obrazovanje je time plan koji celovito obuhvaća sve institucije. U ovoj brošuri se prikazuju osnovice plana.

Cilj realizacije plana je, omogućiti jednostavan prelazak iz jedne u drugu instituciju – na primjer iz dječjeg vrtića u osnovnu školu. Odgoj i obrazovanje u institucijama se promatraju cjelovito i podrazumijevaju se kao **zajednički zadatak svih sudionika**.

U središtu svih razmišljanja stoji dijete i njegovo najoptimalnije **obrazovanje i to od početka**.

Tako je cilj svih sudionika odgoja i obrazovanja individualizirati **proces** razvoja djece te pratiti **jake strane** svakog pojedinačnog djeteta.

U planu za odgoj i obrazovanje pokrajine Hessen odgoj i obrazovanje se podrazumijevaju kao rezultat jednog zajedničkog, aktivno oblikovanog (su-konstruk-tivnog) procesa. To znači procesa, u kojem se učenje događa kroz suradnju i u kojem se novi sadržaji zajednički razrađuju, ideje razvijaju i pitanja i problemi rješavaju. Djeca unose zajedno s odraslima i drugom djecom svoje znanje i kompetencije, razvijaju ih dalje i dobivaju nove kompetencije i nova znanja. Tako produbljavaju svoje razumijevanje svijeta. Time se **umni**, **govorni** i **socijalni** razvoj sveobuhvatno jača.

Djeca doživljavaju u prvih deset godina života mnogobrojne promjene i prijelaze: od obitelji ka dnevnoj skrbi djece ili dječjem vrtiću, od dječjeg vrtića u osnovnu školu i potom u daljnje škole. Uz to često nastupaju promjene u obitelji, na primjer, kod promjena u zaposlenju, rođenja novog djeteta, razvoda braka roditelja itd.

Kada djeci pođe za rukom, savladati prepreke, ona stječu važna iskustva te dobivaju za kasniji život i učenje **osnovne kompetencije**. Najvažniji temelj za razvoj djeteta se postavlja u prvim godinama života. Ukoliko je jača podrška tijekom tog vremena, utoliko bolje uspijeva **biografija dječjeg obrazovanja**.

Za puno situacija i aktivnosti vašeg djeteta u svakidašnjici je potrebno vaše uvažavanje i podrška, ali također i stručnog osoblja. Djecu se ne smije ostaviti samu s njihovim pitanjima i problemima, s njihovim interesima i mogućnostima. Za roditelje i stručno osoblje je važno, dječji razvoj jačati i imati u vidu, da se od djece ne zahtjeva niti premalo, niti previše. Za to je potrebno, promatrati **jake strane** vašeg djeteta, poznavati ih i akceptirati ih.

Stručno osoblje i učitelji bi trebali s vama kao roditeljima komunicirati i razmijenjivati zajednička zapažanja ili zajednički djelovati. Tako se uspijeva trajno podražavati djecu u njihovom razvoju.

Djeca uče
od samog početka

Djeca imaju kompetencije

Djeca se uklapaju u društveno okruženje kroz **dijalog** sa svojim roditeljima, drugim odraslima i djecom. Oni istražuju predmete, stvarna stanja i vježbaju se u ophođenju sa drugim ljudima. Pri tome što točnije spoznaju svoje vlastite mogućnosti to ih bolje mogu dalje izgrađivati.

Djeca od rođenja posjeduju sposobnosti i kompetencije. Od početka istražuju svoju okolinu i stapaju se s njom. U istraživanju okruženja bave se svačim. Radoznali su, zainteresirani i žele sve znati. U kontaktu i komunikaciji s drugom djecom, s braćom, sestrama i roditeljima proširuju svoju sliku o svijetu. Otkrivaju svoje jake strane i postaju svjesni svojih sposobnosti. U suodgovornosti za socijalnu okolinu i razumijevanju svega što mogu učiti i zašto uče, oni razvijaju veće kompetencije.

Time stvaraju temelj za **tjelesno** i **duhovno zdravlje**, **kvalitetu života** te mogućnost da se **dobro osjećaju**. Oni su preduvjet za razvitak ka **odgovornoj** i **za društveno sposobnoj osobi**.

Stručno osoblje i učitelji imaju zadatak, te procese odgovarajuće pratiti i podržavati.

Kako se kompetencije djeteta ojačavaju

Već dojenčad traži kontakt (očima) s drugim osobama i raduje se, kada im to pođe za rukom. Djeca istražuju u početku vrlo male isječke svijeta i tu nalaze svoje izazove. Stječu svoja prva iskustva prvenstveno kroz igru i pri tome uče, na primjer: kad se igraju zvečkom, kad počinju prve korake, kad se igraju s kockicama ili kad sortiraju dugmad. Učenje im pruža radost i zadovoljstvo, nešto otkriti ili pronaći.

Što više djeca odrastaju utoliko se intenzivnije bave svojim okruženjem. Što god da rade, svako djelo za njih ima jedan značaj. **Igranje je istovremeno i učenje.** Svako zapažanje, svaka odluka, svaki riješeni problem je jedan korak, s kojim dijete napreduje.

Pri tome je djeci potrebna **pomoć** i **podrška** njihove socijalne okoline. U početku će to biti roditelji ili starija braća i sestre, kasnije dodatno stručno osoblje ili vršnjaci.

Time što izražava svoja iskustva i razmjenjuje ih s drugima, dijete ih za sebe objašnjava. Svoju aktivnost može sve bolje ocijeniti i proširiti svoje **sposobnosti djelovanja i izražavanja**.

Pri svim svakodnevnim aktivnostima, na primjer: kuhanje, rad u vrtu, šetnje u šumi ili pored rijeke, vaše dijete ima pitanja ili ideje.

Važno je, da se vi kao odrasli odazovete na pitanja djece i da ih s njima dalje razmatrate.

Vaše dijete najbolje uči onda, kada samo nešto isproba i neposredno proživi. Vi vaše dijete možete potaknuti na razmišljanje, podržavati njegove aktivnosti i time njegove procese učenja proširiti.

Što djeca steknu više **vlastitih iskustava** i što više dobiju uvida u svijet iskustava drugih, utoliko točnije mogu kasnije zapažati vlastite ili tuđe poglede na svijet i djela, procijeniti ih i uvažavati.

Važno je za roditelje, odgajatelje iz dnevne njege, ali i za stručne osobe u dječjim vrtićima, ustanovama za obrazovanje obitelji i osnovnoj školi, procese učenja i razvoja djeteta - i time povezano, njegove **potrebe za učenjem** koje se mijenjaju - promatrati i ravnati se sukladno s fazom razvoja.

Plan za odgoj i obrazovanje opisuje težišta, u kojima se razvitak i kompetencije djece trebaju jačati

Plan za odgoj i obrazovanje sadrži težišta, koja su od značaja za procese obrazovanja i odgoj djece i za jačanje dječjeg razvoja i kompetencija. Stoga se u planu za odgoj i obrazovanje za djecu od 0 do 10 godina u pokrajini Hessen za svako od tih težišta formuliraju **ciljevi**, prema kojima se stručno osoblje i učitelji moraju usmjeravati i koji im mogu ponuditi važne upute za razumjevanje djeteta koje uči i koje se razvija.

Jačati jake strane djece

Obiteljsko ophođenje sa opterećujućim situacijama i konfliktima utječe na razvoj dječjih socijalnih i emocionalnih kompetencija. Taj razvoj je usko povezan sa razvojem govornih i umnih sposobnosti, jer samo dijete, koje svoje **osjećje** može točno izraziti i koje svoje **želje** može formulirati prema drugima, ima priliku biti saslušano i shvaćeno.

Vi kao roditelji, ali i stručno osoblje i učitelji kao i druga djeca doprinosite tome, da se vaše dijete u njegovom **razvitku ličnosti** ojača i osjeća priznatim kao osoba.

Razmijena s drugima i kompetentno ophođenje s jezikom i medijima

Dijete se tako uči ophoditi prikladno s **jakim i slabim stranama** i iste uči uvažavati kod drugih. Vaše dijete pored toga uči reflektirati vlastita osjećanja i sposobnosti.

Razviti osjećaj za vlastito tijelo također je osobito važno. To ojačava samopouzdanje i preduvjet je za **odgovorno i zdravo ponašanje**. Vi podržavate vaše dijete, time što se, na primjer, starate o zdravoj ishrani, dovoljnom kretanju i redovitim zdravstvenim pregledima.

Sposobnosti, izraziti se govorno i sporazumjeti se s drugima, su načelni preduvjeti za socijalni i umni razvitak jednog djeteta.

Govorna klima u obitelji ima velik utjecaj na govorni razvoj. Vaše dijete uči i razvija govor najprije, kada ste u stalnoj komunikaciji s njim i kada govorite o temama, koje su za vaše dijete od značaja. Važno je da roditelji, osobito u prvim godinama, često i sa puno truda razgovaraju sa svojom djecom, i to jezikom, koji im je razumljiv.

Djeca bi trebala u obitelji izraziti svoje potrebe i aktivno sudjelovati u **obiteljskoj svagdašnjici**.

Vaše dijete dolazi svakodnevno u kontakt sa najrazličitijim **medijima** i samo ih koristi. Vi biste kao roditelji trebali razgovarati sa svojim djetetom o njegovim doživljajima sa medijima i zajedno razmotriti kako se pametno treba ophoditi s medijima.

Biti radoznao, učiti, istraživati i otkriti

Vaše dijete je od početka radoznalo i želi shvatiti svoju okolinu. Te bi preduvjete trebali iskoristiti i jačati. Kasnije će vaše dijete usmjeravati stručno osoblje i učitelji, da bi poslije samostalno stjecalo informacije i razjašnjavalo pitanja. Time se ono ohrabruje proširiti svoje znanje.

Prirodno-znanstvena, matematička i tehnička iskustva spadaju u životnu svakidašnjicu i svakidašnjicu učenja svakog djeteta. Ona dolaze u dodir sa tehničkim uređajima, doživljavaju matematičku primjenu u svakidašnjici i susreću se sa prirodno-znanstvenim fenomenima. Pri tome nastaju nedoumice koje žele ispitati i riješiti. Za to djeca moraju dobiti mogućnost.

Kroz eksperimentiranje, istraživanje i konstruiranje vaše dijete dobiva kompetencije, koje mu pomažu otkriti i shvatiti svijet oko sebe.

Biti kreativan i pun mašte

Susret s **umjetnošću** ojačava čulno zapažanje i sposobnost doživljavanja vašeg djeteta. **Oblikovati** i **predstavljati** pomaže vašem djetetu da dojmove doživljava i proživi. Time dijete dobiva pristup umjetničkom iskazu. Ono otkriva razne putove oblikovanja i izražavanja i može doživjeti radost opuštanja.

Preuzimanje odgovornosti jača osobnu vrijednost

Djeca imaju puno pitanja i žele znati kako svijet funkcionira. Oni su mali filozofi, razmišljaju o životu, o smislu i vrijednosti vlastite osobe i o Bogu. Ta pitanja treba shvaćati ozbiljno i razjasniti ih zajedno s djecom.

Djeca rastu kao socijalna bića, koja su pod utjecajem njihove obiteljske strukture i njihovih iskustava. Obitelj je prvo dobro i prikladno mjesto na kojem djeca mogu učiti, što znači biti tu jedan za drugog i preuzeti odgovornost. Što više odrastaju, doživljavaju sebe sve više i više kao člana različitih grupa. Zajednički život je moguć samo kroz **razumijevanje** i **usporedbu** s drugima, ali istovremeno sa zadovoljenjem vlastitih potreba. Djeci je potrebno **orijentiranje** kroz **vrijednosti** i **socijalna pravila**, da bi se mogli suočiti sa svojom okolinom i životnim prostorom.

Aktivno sudjelovanje djeteta u obitelji i u institucijama pomaže mu ujedno, skupljati iskustva u svim područjima i jačanju njegove **socijalne** i **demokratske kompetencije**.

Ciljeve definirati
zajednički djelovati

Kako obrazovne i odgojne institucije vaše dijete jačaju

Svaka institucija ima svoju zadaću, ravna se prema **individualnom stanju razvitka** vašeg djeteta i **iniciira procese učenja**, koji odgovaraju primjereno njegovoj starosnoj dobi i stupnju razvoja.

Plan za odgoj i obrazovanje pruža orijentaciju svim obrazovnim institucijama (obitelji, dnevnoj skrbi djece, dječjem vrtiću, osnovnoj školi, ustanovi za obrazovanje obitelji, udrugama itd.), kroz koje vaše dijete prolazi od svog rođenja do završetka osnovne škole.

Teži se tome da dječji vrtići i osnovne škole ubuduće u koncepcijama i programima budu izjednačene s propisima i principima plana za odgoj i obrazovanje.

Za školsku nastavu dodatno ubuduće vrijede u planu za odgoj i obrazovanje **obrazovni standardi**. Oni opisuju kompetencije koje se očekuju od djeteta na kraju osnovne škole u pojedinačnim nastavnim predmetima.

Pomoći, potaknuti
i pratiti

Što mogu roditelji učiniti?

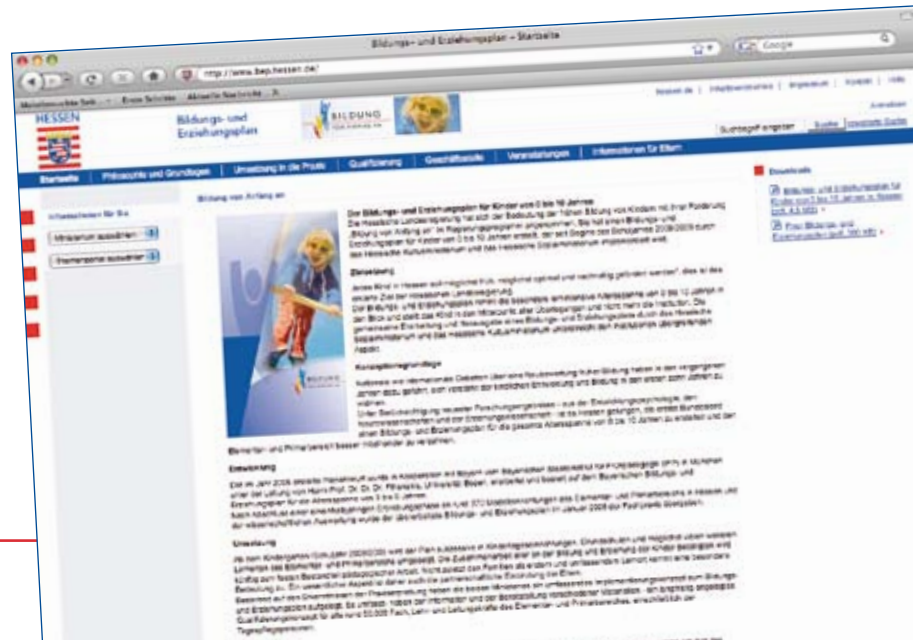
Vaše dijete uči ispočetka prije svega u obiteljskom okruženju uz vašu podršku, vašim poticajima i vašom pomoći. Ono time stječe velik broj **iskustava u obrazovanju** na koja se dnevni boravak za djecu i škola nadovezuju.

Vi potičete vaše dijete, time što surađujete sa institucijama za obrazovanje i koristite priliku za **razmjenu sa pedagoškim stručnim osobljem**. Time dobivate dobar pregled o tome, što vaše dijete zna i može, i tako možete ukazati na jake strane i eventualne probleme vašeg djeteta. Time podržavate vaše dijete i u institucijama za učenje, pokazujete mu da ga pratite i da vam je njegov razvitak osobito važan.

Plan za odgoj i obrazovanje naglašava, koliko je važno i apsolutno neminovno, da roditelji i nadležno stručno osoblje zasnuju **partnerstvo za odgoj i obrazovanje**.

Preduvjet za uspjeh obrazovnog procesa je prisna **kooperacija** svih sudionika.

Ako smo probudili vašu znatiželju i ako želite saznati više o planu za odgoj i obrazovanje, možete ga naći na Internetu pod www.bep.hessen.de. Taj plan vam također stoji na raspolaganju kod vaše njegovateljice u dnevnoj skrbi, u vašem dječjem vrtiću i u vašoj školi.

Upute o literaturi

Das Online-Familienhandbuch

Fthenakis, W.E./Textor, M.R. (Hrsg.): Online-Familienhandbuch.

www.familienhandbuch.de

„Guck mal“

Deutsche Bertelsmann Stiftung (Hrsg.), Gütersloh 2005

Weltwissen der Siebenjährigen -

Wie Kinder die Welt entdecken können

Elschenbroich, Donata: Weltwissen der Siebenjährigen -

Wie Kinder die Welt entdecken können,

München 2002: Goldmann Verlag

Deutscher Bildungsserver

www.bildungsserver.de

HESSEN

Impressum

Izdavač:

**Hessisches Ministerium für Arbeit,
Familie und Gesundheit**
Dostojewskistraße 4
65187 Wiesbaden
Telefon: 06 11/8 17-0
Telefaks: 06 11/809399
E-Mail: poststelle@hmaf.g.hessen.de
Internet: www.hmaf.g.hessen.de

Odgovorni urednik:

Christian Peter, Christine Lüders

Redakcija:

Katharina Alexander, Dr. Dagmar Berwanger, Christoph Golla,
Brigitte Görg-Kramß, Heike Hofmann-Salzer, Anke Hundt,
Eric Meyer, Barbara Posern, Christine Schaffer, Gudrun Strathe,
Martina Wendl

Nakladničko poduzeće:

Universum Verlag GmbH, Wiesbaden

Oblikovanje:

Muhr Design und Werbung, Wiesbaden

Prevod:

As Co International, Dortmund

Lektorat:

Übersetzungsbüro Engin GmbH

Dokaz slika:

Bildunion (6), Banana Stock (3), Fotolia (1), Franco Baroni (3),
Gerhard Bayer (2), Ingram Publishing (5), Photodisc (5)

Tisak:

Variograph Druck- und Vertriebs GmbH, Bad Liebenwerda

Naklada:

2. naklada, 2009

Ova brošura se objavljuje u okviru javnog rada pokrajinske vlade u Hessenu. Zabranjeno je koristiti je u svrhu izborne propagande od strane političkih stranaka, kao i od strane organizatora predizborne kampanje. Isto vrijedi za pokrajinske, federalne i komunalne izbore. Zloupotrebom se podrazumijeva i raspačavanje na izbornim priredbama i skupovima stranaka kao i umetanje ili ljepljenje uz stranačko-političke informacije ili reklamna sredstava. Zabranjeno je također i raspčavanje trećim osobama u svrhu političke propagande. I bez vremenske povezanosti s predstojećim izborima brošura se ne smije koristiti ni na koji način, koji bi se mogao protumačiti kao zauzimanje stava u korist pojedinih političkih skupina.

Hessisches Kultusministerium

Luisenplatz 10
65185 Wiesbaden
Telefon: 06 11/3 68-0
Telefaks: 06 11/3 68-2096
E-Mail: pressestelle@hkm.hessen.de
Internet: www.kultusministerium.hessen.de